

Universiteit
Leiden

The Netherlands

**Myth, memory, and political settlements in the city:
compounded disadvantage and a path for plausible futures**

Ndlovu, M.B.

Citation

Ndlovu, M. B. (2026, September 23). *Myth, memory, and political settlements in the city: compounded disadvantage and a path for plausible futures*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4310091>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4310091>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SAMENVATTING

Overzicht

Dit proefschrift onderzoekt de structurele, symbolische en affectieve dimensies van stedelijke achterstelling in Bulawayo, de tweede stad van Zimbabwe. Het betoogt dat de marginalisering van Bulawayo geen statisch gevolg is van economische tegenspoed, maar een gelaagde, historisch voortgebrachte toestand – wat in dit proefschrift wordt aangeduid als een ‘architectuur van achterstelling’ – gevormd door koloniale erfenissen, politieke machtsordes na de onafhankelijkheid en de actieve reproductie van mythe en herinnering. De centrale theoretische bijdrage bestaat uit een conceptualisering van de achterstelling van Bulawayo en haar inwoners als gelijktijdig structureel, symbolisch en affectief. Het verzet zich tegen benaderingen die de neergang van de stad reduceren tot deïndustrialisatie, bestuurlijk falen of etnische uitsluiting afzonderlijk, en benadrukt dat de symbolische en psychologische dimensies waarin achterstelling wordt gearticuleerd, herinnerd en genormaliseerd evenzeer causaal bepalend zijn als haar materiële uitingen.

Het Probleem en de Lacune

Bulawayo, ooit het industriële centrum van Zimbabwe, nam op zijn hoogtepunt, begin jaren tachtig, meer dan een derde van de nationale werkgelegenheid in de maakindustrie voor zijn rekening. Begin jaren 2000 was dit aandeel gedaald tot onder de 10%. Bestaand onderzoek heeft deze ontwikkeling geanalyseerd vanuit economische, politieke en institutionele invalshoeken, zij het gefragmenteerd en zelden met aandacht voor hoe achterstelling wordt ervaren en gereproduceerd op het snijvlak van politieke economie, collectief geheugen en stedelijke identiteit. Het proefschrift vult die lacune door stemmen van burgers uit verschillende generaties en sociale posities centraal te stellen, politieke economie te verbinden met geheugenstudies en toekomstdenken, en Bulawayo niet alleen te benaderen als een casus van achteruitgang, maar ook als een plek van veerkracht, verbeelding en betwiste verbondenheid. Cruciaal is dat de marginalisering van Bulawayo niet wordt gepositioneerd als een anomalie binnen de periode na de onafhankelijkheid van Zimbabwe, noch als louter nalatigheid, maar als structureel voortgebracht door doelbewuste politieke keuzes en hun gemythologiseerde rechtvaardigingen. Dit leidt tot de centrale onderzoeksvraag: *hoe hebben politieke machtsordes en bestuursstructuren historisch bijgedragen aan het ontstaan en de opeenstapeling van achterstelling in Bulawayo na 1980, en hoe wordt deze achterstelling cyclisch herinnert, betwist en opnieuw verbeeld?*

Theoretisch Kader

Het proefschrift is verankerd in het raamwerk van politieke machtsordes van Mushtaq Khan (1995, 2005, 2010), dat analyseert hoe eliteonderhandelingen, cliëntelistische netwerken en gemilitariseerd bestuur de verdeling van macht en middelen institutionaliseren. Toegepast op Bulawayo laat dit raamwerk zien hoe de machtsconsolidatie van ZANU-PF na de onafhankelijkheid de uitsluiting van de stad heeft bestendigd, zowel via economisch beleidsfalen – waaronder de verwoestende effecten van het Economic Structural Adjustment Programme

(ESAP) in de jaren negentig – als via doelbewust symbolisch bestuur: de constructie van Bulawayo als een ‘dissidente stad’, waarvan de etnisch-politieke identiteit als bolwerk van ZAPU en ZIPRA staatsgeweld en het onttrekken van middelen legitimeerde. Het bouwt op dit raamwerk voort door te betogen dat etnisch-politieke mythologisering op zichzelf een causaal mechanisme van uitsluiting vormt, en niet slechts een bijproduct van materiële elitebelangen. Meer specifiek toont het een causale keten waarin gemythologiseerde narratieven van dissident veiligheidsgeoriënteerd bestuur legitimeren, cliëntelistische verdelingsmechanismen versterken en uiteindelijk resulteren in hardnekkige stedelijke achterstelling.

Dit wordt aangevuld met een typologie van achterstelling, ontwikkeld in de analytische hoofdstukken, die onderscheid maakt tussen structurele achterstelling (verankerde uitsluiting via cliëntelisme en gecentraliseerd bestuur), ruimtelijke achterstelling (de geracialiseerde geografie van koloniale en postkoloniale stedelijke planning), symbolische achterstelling (de mythologisering van de Ndebele-identiteit als inherent militair en dissident), en affectieve achterstelling (de psychologische en emotionele last van historisch trauma, met name Gukurahundi, op stedelijke verbondenheid en burgerparticipatie). Deze vier vormen worden begrepen als wederzijds versterkend in plaats van afzonderlijk, en vormen samen de ‘architectuur van achterstelling’ die dit proefschrift beoogt in kaart te brengen en uiteindelijk ter discussie te stellen.

Methodologie

Het proefschrift levert een methodologische bijdrage door analyse van politieke machtsordes te combineren met geheugenstudies en toekomstdenken als een geïntegreerd analytisch en anticiperend kader voor het bestuderen van stedelijke achterstelling. Het onderzoek maakt gebruik van een casusgerichte proces-tracingbenadering, gebaseerd op interviews die tussen december 2021 en augustus 2024 zijn afgenomen in Bulawayo, Harare en Kaapstad. Deelnemers bestonden uit burgers, waaronder informele verkopers en jongeren, evenals ambtenaren van de gemeenteraad van Bulawayo, technocraten, bedrijfsleiders en academici uit de diaspora. Deze samenstelling voegt empirische diepgang toe aan vraagstukken rond stedelijk bestuur, alledaags overleven en identiteitsvorming over verschillende generaties en sociale posities. Het maakt tevens uitgebreid gebruik van archiefmateriaal, jaarverslagen van de gemeenteraad van Bulawayo, overheidsbeleidsdocumenten, parlementaire debatten en statistische gegevens, waaronder rapporten van ZIMSTAT en de Zimbabwe Investment and Development Agency (ZIDA).

De positionaliteit van de auteur wordt door het hele proefschrift expliciet gemaakt en analytisch meegenomen. Als vloeiend spreker van isiNdebele en ChiShona, met diepe sociale banden met Bulawayo, had zij toegang tot getuigenissen – met name over politiek gevoelige onderwerpen zoals de Gukurahundi-massamoorden van 1983–1987 en cliëntelistische relaties binnen ZANU-PF – die voor een externe of eentalige onderzoeker ontoegankelijk zouden zijn. Deze taalkundige en culturele verankering wordt niet beschouwd als een bron van bias die moet worden gemitigeerd, maar als een methodologische kracht. Het maakt bovendien gebruik van twee toekomstmethodologieën van Inayatullah: Causal Layered Analysis (CLA) (1998, 2004, 2005) en de Futures Triangle (2008, 2023), waardoor het verder gaat dan diagnose en zich richt op het actief opnieuw verbeelden van alternatieve stedelijke trajecten.

Historische grondslagen

De historiserende hoofdstukken traceren de achterstelling van Bulawayo vanaf de prekoloniale Ndebele-staat, via het koloniale settlerregime, tot de post-onafhankelijkheidsperiode. Een centraal argument is dat Matabeleland niet slechts werd bezet zoals Mashonaland, maar veroverd – een onderscheid dat een duurzaam repertoire van veiligheidsgeoriënteerd bestuur, gemythologiseerd Ndebele-militarisme en geïnstitutionaliseerde ruimtelijke ondergeschiktheid heeft voortgebracht dat tot in het ZANU-PF-tijdperk voortduurt. Het proefschrift betwist koloniale historiografie die de Ndebele-staat als inherent gewelddadig voorstelt, en laat op basis van revisionistisch onderzoek zien dat deze staat vóór de verovering was georganiseerd rond accumulatie, instemming en consultatief bestuur. De geracialiseerde arbeidseconomie, de zogenoemde ‘job colour bar’ en ruimtelijke ordeningswetgeving uit de koloniale periode sloten Afrikaanse arbeiders in Matabeleland systematisch uit van economische participatie en stedelijke rechten, en legden zo de institutionele basis voor wat na 1980 zou volgen.

Belangrijkste Empirische Bevindingen

De empirische hoofdstukken analyseren drie onderling verweven dimensies van achterstelling.

Politiek: Inwoners navigeren binnen een stad die als dissident wordt bestempeld, waar uitingen van burgerschap worden beperkt door surveillance, electorale intimidatie en de onopgeloste erfenis van de Gukurahundi-massamoorden van 1983–1987. Het concept *ukubamba zonke* (vertaling: “het egoïstisch toe-eigenen van alle middelen”) wordt ontwikkeld als een originele theoretische invalshoek om de centralisatie van middelen en kansen door ZANU-PF ten koste van Bulawayo te begrijpen. Het volgt deze logica vanaf Cecil Rhodes’ doelbewuste ruimtelijke marginalisering van het commerciële centrum van Bulawayo, via het Unity Accord van 1987, tot hedendaagse kleptocratische elitenetwerken, geïllustreerd door figuren zoals Kudakwashe Tagwirei, wiens extractie van miljarden uit de brandstof- en mijnbouwsector *ukubamba zonke* op systemisch niveau zichtbaar maakt.

Economisch: Nu de formele werkgelegenheid is ingestort en de informele sector naar schatting 90% van de stedelijke economie van Bulawayo omvat, overleven inwoners via overlappende strategieën van digitale activiteiten, informele handel en tactisch navigeren binnen cliëntelistische netwerken. De relatie tussen straatverkopers en de gemeenteraad van Bulawayo, die zelf is uitgehold door de systematische omzeiling van lokaal bestuur door ZANU-PF, wordt gedetailleerd geanalyseerd aan de hand van veldwerk dat werd uitgevoerd in de directe nasleep van de algemene verkiezingen van augustus 2023, een periode van verhoogde repressie en sterk gepolitiseerde verhoudingen rond straatverkopers. De generationele dimensie laat zien dat jongere bewoners blijk geven van een pragmatische, digitaal ondersteunde creativiteit, die in dit proefschrift wordt geconceptualiseerd aan de hand van I. Moyo’s (2023) begrip van “waithustlinghood”, terwijl oudere generaties verankerd blijven in nostalgie naar de industriestad *KoNtuthu ziyathunqa* (vertaling: “de plaats die voortdurend rook uitstoot”) – een herinnering die enerzijds identiteit in stand houdt, maar anderzijds meer transformerende stedelijke verbeeldingen begrenst.

Psychologisch: Hoofdstuk 7 over “uneasy peace” betoogt dat de strategische stilte van gemeenschappen rond ‘Gukurahundi als continuüm’ (N. Ndlovu, 2019) niet duidt op een gebrek aan politiek bewustzijn, maar een vorm van voorzichtige expressie is die ontstaat en in stand wordt gehouden onder omstandigheden waarin openlijke benoeming existentiële risico’s met zich meebrengt. Deze bevinding toont de structurele ongeschiktheid van liberale vredesmodellen in contexten waarin de daderstaat aan de macht blijft en verantwoording is vervangen door presidentiële oproepen om “het verleden te laten rusten”.

Toekomstgerichtheid

Het proefschrift sluit af met de toepassing van CLA en de Futures Triangle om ‘Bulawayo 2.0’ te verbeelden – een rechtvaardige, participatieve en economisch gerevitaliseerde stad – met een horizon van 2040 in plaats van de nationale Visie 2030 van de regering. De CLA brengt achterstelling in kaart op vier niveaus: de zichtbare realiteit van werkloosheid en informaliteit; de systemische oorzaken in gecentraliseerd bestuur en de erfenis van ESAP; de wereldbeelden die Bulawayo positioneren als oppositiebolwerk buiten het bereik van nationale ontwikkeling; en de diepgewortelde, paradoxale mythen van Bulawayo als een stad van ‘dissidenten’ en rook, die zowel uitsluiting legitimeren als veerkracht voeden. De voorgestelde nieuwe metafoor is Bulawayo als “een knooppunt van innovatie en economische revitalisering” – een toekomstbeeld dat niet van bovenaf wordt opgelegd, maar voortbouwt op de informele creativiteit, burgerlijke solidariteit en het digitale ondernemerschap die reeds zichtbaar zijn in de stad. Investeringsgegevens bevestigen dat de kloof tussen nationale ontwikkelingsnarratieven en de materiële realiteit van Bulawayo structureel is en niet toevallig. Het dichten van deze kloof vereist niet alleen investeringen en decentralisatie en machtsoverdracht, maar ook historische verantwoording en de ontwikkeling van nieuwe politieke denkbeelden. Uiteindelijk betoogt het proefschrift dat de politiek van het mogelijke in Bulawayo niet ligt in technocratische oplossingen, maar in de verbeelding van nieuwe stedelijke toekomsten door burgers zelf, waarin nieuwe vormen van solidariteit en bestuur bestaande politieke machtsordes kunnen herconfigureren.